

BURSA HANLAR BÖLGESİ VE ÇARŞIBAŞI

ARALIK

“yeni keşif mekanları”

Kavramsal Yaklaşım

"Ne içindeyim zamanın/ Ne de büsbütün dışında; Yekpâre, geniş bir ânın/Parçalanmaz akışında."

Ahmet Hamdi Tanpınar

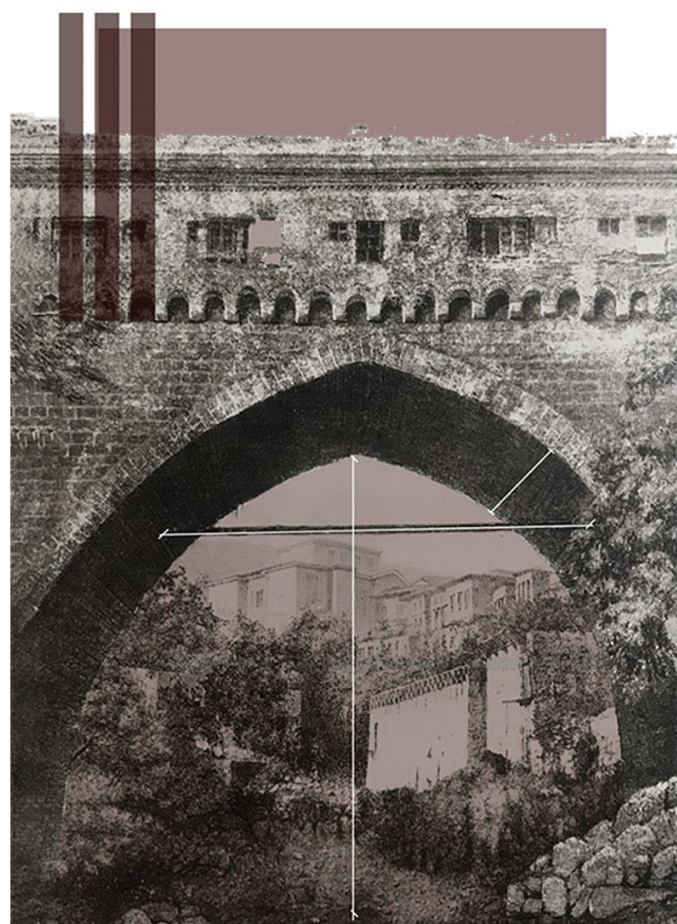
Ne içindeyiz zamanın Çarşıbaşı'nda, ne de büsbütün dışında kalabiliyoruz. Alana yaklaşınca ilk önce Ulu Camii karşılıyor bizi bütün ihtişamıyla. Ne taraftan yaklaşırsak yaklaşalım ölçeklerüstü heybetiyle sırtını dayadığı Uludağ kadar büyüyor gözümüzde. 14. yüzyıldayız, az ilerdeki Gazi Camii şahidimiz. Camiye sırtımızı verip içinde bir bedesten saklayan Emir Han'ın sıralı aralıklı dükkanlarından mı devam etsek, ki bu yol bizi kollarını Hisara açmış Kapan Hana bağlar; yoksa Caminin Vaiziye Medresesi ile oluşturduğu eli metrelik aralıktan süzülüp Şengül Hamamının yanından Çarşı'nın kalbine, Bedesten'e mi geçsek?

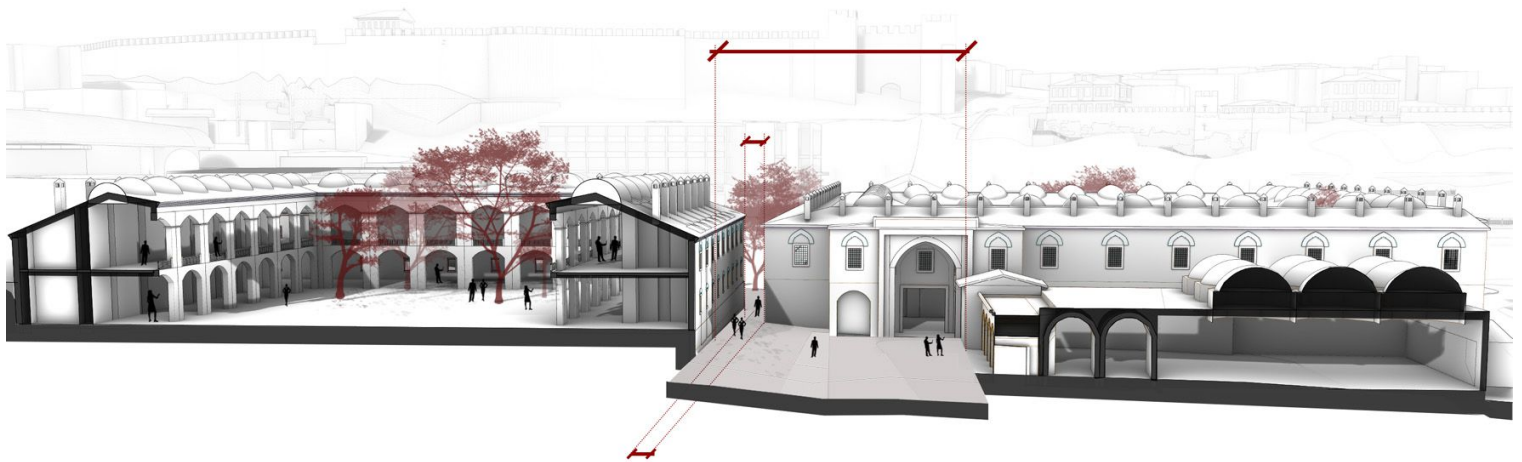
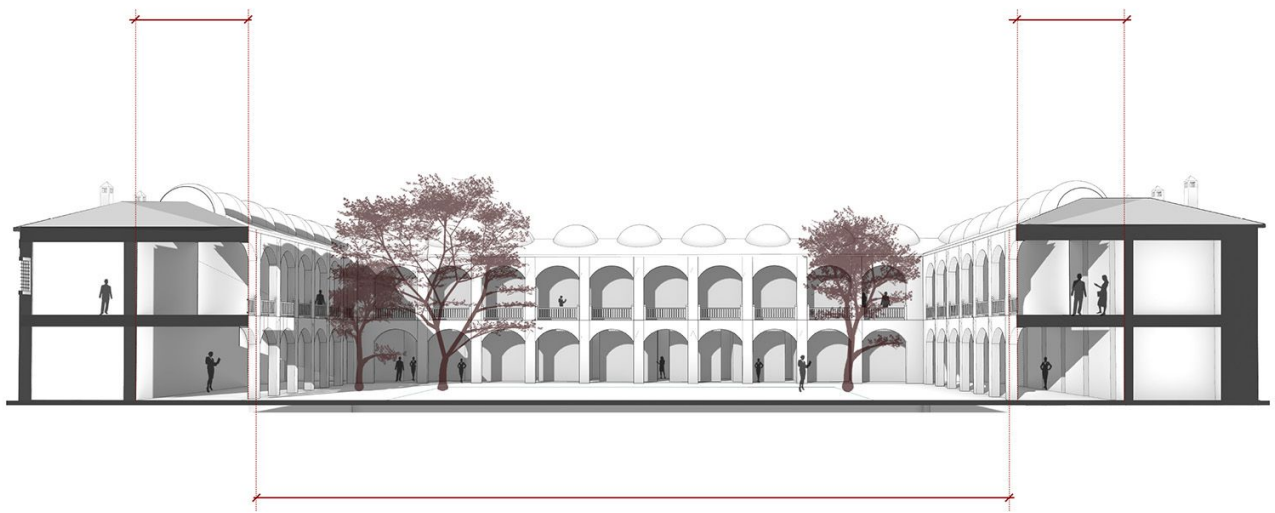
Bedesten içten dışa vuran ritmiyle içerde satılan mücevherler misali öne çıkar alanda. Henri Lefebvre zaman ve gündelik hayat üzerine yazdığı Ritimanaliz'de (1992) mekansal ritimleri kavrayabilmek ve analiz edebilmek için onların hem dışında hem de içinde eş zamanlı konumlanabilmeyi ister. "Tıpkı müzikte ve bir dil öğrenirken olduğu gibi (ki anlamları ve serileri tam olarak ancak bunları üretirken, yani konuşulan ritimleri üretirken kavrarız." Doğu batı doğrultusunda yerleşmiş altı tane örme kemerle birbirine bağlanmış ve planda iç içe gömülü ikili dükkan dizini, dört tarafından dört kapı ile alır bizi ve yürürken ritimlerin akışına, üretime, melodisine ve süresine kendimizi bırakırız.

Çıkışta iki yolumuz vardır: Ya Gevya Han'dan Fidan Hana varır 15. Yüzyılda kalırız. Ya da yüzümüzü Hisara döner, Eski İpek Han ve Piriç Han'ın dört metrelik aralığından 16. yüzyıla uzanırız. İlerlerken eski ihtişamını yitirmiş taş kapı aralığından Piriç Hanın

göz atar, kemer köşe dolgularında tuğladan yapılmış geometrik motif kalıntılarını hayran olur, İpek Hanın taş ve tuğla almaşık örgülü duvarına dokunuruz. Aralığın sonuna geldiğimizde köşede Esir Dede (Sağrıci Sungur) Türbesi'nde 17. yüzyıl bizi karşılar, önümüz de göz alabildiğine açılır. Zaman hızlanır, hatta katmanlanır. Tophane yamaçları boyunca devam eden zamansız yeşil doku ve kale duvarlarını arkasına alan Eski Merkez Bankası 20. yüzyıl anıtsallığını hemen belli eder. Bankanın han duvarlarının tekrar eden pencerelerine göz kırpan ritmik cephesinin hemen önünde ise cumbalı balkonları ve işlemeli ahşap doğramalarıyla sivil mimarlığın alçakgönüllü temsilcileri nöbet bekler.

Bu yolculuğun kentsel enstrümanı her ana eşlik eden **aralıklardır**. Nasıl ki satır aralarını atlamadan okumak, bakmak, görmek gerekiyorsa, görünmeyi görünür kılmak için, Şems-i Tebrîzî'nin ifadesiyle, yaklaşmak için uzaklaşmak gerekiyorsa, Bursa'da da mekanı algılamak için **aralıkta** olmak, **aralıktan** bakmak, **aralığı** tutmak gerekir. Ulus Baker'in tanımıyla, "birbirinden çok uzak ve bağlantısız görünen iki imgenin ya da görüntünün **arasında** yer alan şeydir," **aralık**. "İki şey, varlık, durum, oluşum arasındaki uzaklığı ölçen "mesafe" kavramından farklı olarak, birbirinden çok uzak olan herhangi iki şey arasındaki "yakınlık" derecesini ölçmeye adanmıştır." Bursa'da mekan **aralık-tadır, yekpâre, geniş bir aralığın parçalanmaz akışında**.

Tasarım Yaklaşımı

Öneri proje, Bursa Çarşıbaşı UNESCO Dünya Miras Alanındaki **mekansal belleği aralıklar üzerinden okumak için soyut tekrarları keşfetmek ve anlamakla işe başlar**. Kent ölçeğinde, sokak dokusunda, köprüde, bahçede, ticaret yapısında, han avlusunda, cephe organizasyonunda, ipek tezgahında, gündelik hayatta gözlenebilen, zamansal aralıklara tarihsel perspektiften bakar. Alanda doğrusal çalışan aralıklarla, dönemsel oluşturulan ve zamanla yok olan aralıklar, tesadüfler, kestirmeler ve yıkımlar ile oluşan aralıklar iç içe girer.

Kent, iki kent parçası arasında (Hisar-Hanlar Bölgesi), iki akarsu (Gökdere ve Cilimboz) arasında, eski ve yeni arasında, iki han duvarı arasında, iki revak arasında, iki kot arasında, erguvanlar arasında, her seferinde yeni bir oluşumla ortaya çıkan aralıklarda yaşar. Dolayısıyla ölçek de sabit değildir. Hanların ana unsuru olan tekrar bile farklı aralıklar üretir. Tıpkı almalı duvar, bazen tuğla gibi. **Fakat hiçbir tekrar bir öncekiyle aynı olmayacaktır.**

Yapılan haritalama, **Çarşıbaşı'nda aralığın, birbirine bağlanan izlekler ve onlar arasında oluşan farklılıklarla biçimlendiği gösterir**. Öneri proje bu özgün niteliğin tasarım yaklaşımının temel ilkesi olması amacıyla alana **yekpâre, akışkan, bağlayan ve çoğaltan, iç içe ve ayrı, ama tüm bunların da ötesinde, şimdiyle 'çağdaş' bir Aralık önerir**.

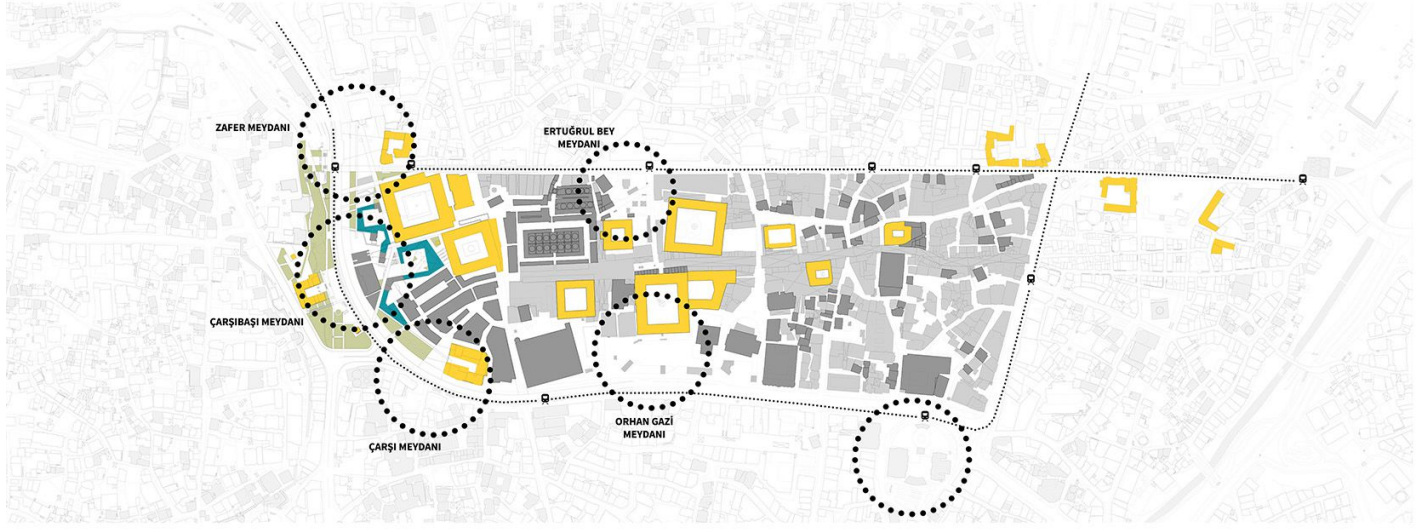
Buradaki çağdaşlık kavramı Giorgio Agamben'in kopukluk ve yerinden çıkmışlık ile ilişkilendirerek kurduğu tanımdan yola çıkar. Agamben'e (2009) göre,

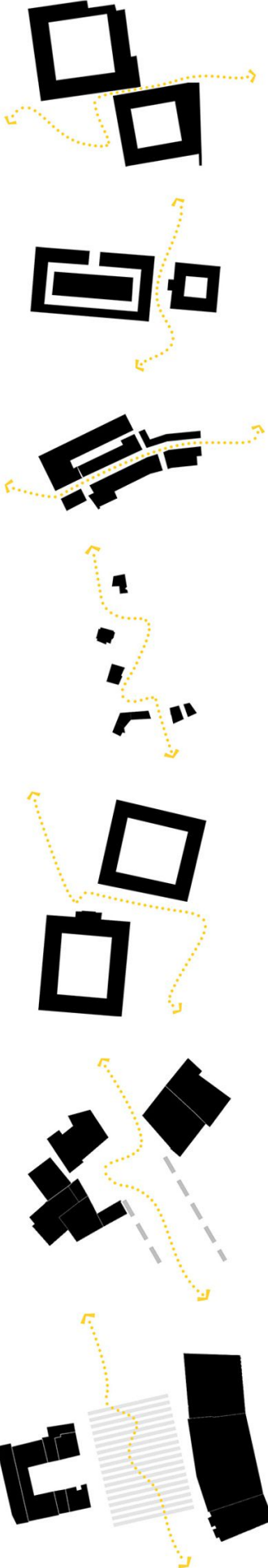
"hakikaten zamanlarına ait olanlar, ne onunla mükemelen örtüşen ne de kendilerini onun gerektirdiklerine uyarlayanlardır."

Çağdaş olanın zamanı "henüz olmayan" ile "artık olmayan" arasındaki ele avuca gelmez bir eşik biçimini alır." (Agamben, 2009). Bu bağlamda **Aralık-mekan, Çarşıbaşı'nda "olmak üzere olan" ticari, kültürel ve sosyal merkez ile "artık olmayan" bitişik nizam doku arasındaki ilişkiyi tanımlar**.

Beden duvarlarından kurtulup görüş alanını genişletir, esnek ve hareketli yapısı ile yeni karşılaşmalar, birleşmeler, toplanışlar ve bazen de kopuşlar önerir. Bunu yaparken de alanda dikeyde okuduğumuz almalı yapı tekniğini iki boyutta yeniden yorumlayıp, bu kez yatay düzlemde üstüne alır. Alışılmış olanın konforunu sağlarken, farkın ta kendisi olur ve bu farklar alana her gidildiğinde yeni bir gün, yeni bir deneyim önerir.

Bursa ve aralığa dair yapılan okumaya referansla proje, üç (3) temel kavramsal strateji üzerinden, çoklu ölçeklerde etkinleşen programsal ve mekansal tasarım önerilerini üretir:

Bağlayan ve Çoğaltan

Kamulaştırma sonrası **Çarşıbaşı'nda açığa çıkan boşluğun yeni program ve tasarım önerileriyle kentsel mekan olarak üretilmesi**, yarışmanın ortaya koyduğu asıl sorulardan biridir. Hanlar Bölgesi, Hisar içi, Tophane yamaçları ve Tophane Saat Kulesi arasındaki mekansal kopukluğun yaratıcı tasarım çözümleriyle ele alınması, **ortaya çıkan boşluğun özgün dokuya referansla yeniden yorumlanmasıyla** mümkün olacaktır. Geniş açıklıklar yerine, **içiçe geçmiş ve dar mekanlardan oluşan Hanlar Bölgesi**, boşluğun kontrolünde ihtiyaç duyulan referans sistemini sergiler.

Bursa'yı ve Hanlar bölgesini, farklı ölçek ve tarihsel katmanlardaki aralıklar üzerinden okuyan proje; **açığa çıkan boşluğu tanımlayacak yeni bir aralık önerir**. Özgün dokunun kütle-boşluk ilişkisini yorumlayarak üretilen Aralık-mekan; çizgisel yapısıyla bağlayan, ve yeni süreklilik ve kapalılıklar üreten bir mekan önerisidir.

Hanlar Bölgesi'nin yerel mimari dokusu ve oranlarından referans alan sistem, kendi mekansal tipolojisini oluşturarak, **Çarşıbaşı'nın insan ölçeğinde etkin mekansal kurgusunu** yaratır. İçinden geçtiği ortama göre farklı geçirgenlikte mekanlar üreten sistem, bu özelliğiyle **hem bağlayan hem de çoğaltan bir kentsel mekan olarak kendine özgü morfolojiyi üretir**.

Çarşıbaşı ve Hanlar Bölgesi'nin, yoğun yapısal müdahaleler sonucu görünmez olan **özgün dokusunun çoklu çerçevelerden deneyimlenmesini**; ve önerilen yeni programlarla alana dahil olacak **farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaç duyduğu ortak zemini sağlar**.

Hanlar bölgesinin özgün değeri olan kaybolma hissi ve rastlantısal karşılaşmaların örüntüsünü sürekli kılar.

Akışkan ve Sürekli

Çarşıbaşı ve Hanlar Bölgesini, **kültürel ve doğal birçok değer barındıran geniş bağlamıyla ele alan öneri proje, akışkan ve sürekli bir tasarım kurgusunu** esas alır. Geniş bağlamın deneyimlenmesinde, **çoklu ölçeklerdeki keşif izlerini etkinleştirecek ulaşım, dolaşım ve erişilebilirlik senaryoları** (yaya, bisiklet, elektrikli skuter için) ön plana çıkar.

Mevcut durumda Hisar içi, Hisar yamaçları ve Tophane'ye yaya erişimini zayıflatan **araç trafiğini yavaşlatacak mekansal çözümler ve otobüs duraklarının yer değişimine ilişkin öneri**, Cemal Nadir Caddesi boyunca (doğu-batı yönünde) **yaya odaklı bir mekansal süreklilik** sağlar.

Çarşıbaşı ve Hanlar Bölgesi'nin eğimine referansla oluşturulan farklı kotlardaki açık mekanlar ve meydanlar, mevcut dokudaki mekansal çeşitliliğin süreklilik içinde devam etmesine olanak tanır.

Öneri proje, alanda kendiliğinden oluşan turistik rotaların geniş bağlamdaki kentsel ve ekolojik aralıklarla (bkz. Peyzaj Tasarım Yaklaşımı) kuracağı ilişkiler üzerinden **yeni keşif izleri yaratır. Çoğalan, uzayan ve yeniden üretilen keşif izleri, sadece kenti ziyaret edenlerin değil, Bursalıların da dahil olabileceği, günlük hayatın parçası olan rotalar** sunacaktır.

Esnek ve Çeşitli

Öneri projenin aralıklar üzerinden okuduğu yarışma alanı, **içiçe geçmiş ölçeklerde izler ve mekanlar barındırır. Ancak, bu biraradalık, içerdği çeşitliliği gizleyen, tekil ve alışılmış bir fiziksel çevre sunar.** Alanın tek programa dayalı kullanımı, Hanlar Bölgesi ve Tophane yamaçlarının sahip olduğu mekansal potansiyeli farkedilmez kılar. **Kısıtlı zaman diliminde, kısıtlı çeşitlilikte kullanıcı gruplarının beklentilerine cevap veren bir çevre** var eder.

Projede önerilen **yeniden işlevlendirme programı, Çarşıbaşı'nın ihtiyaç duyduğu esnek ve çeşitli programsal ve mekansal kurguyu mümkün kılacaktır.**

Merkez Bankası'nın korunarak Bursa'nın ticaret belleğini arşivleyen ve sergileyen bir müze ve araştırma merkezi olarak önerilmesi; Pirinç Han'ın kent oteli, İpek Han'ın da mutfak sanatları okulu olarak yeniden işlevlendirilmesi, alanın ihtiyaç duyduğu **programsal, mekansal ve sosyal çeşitliliği üretecektir.**

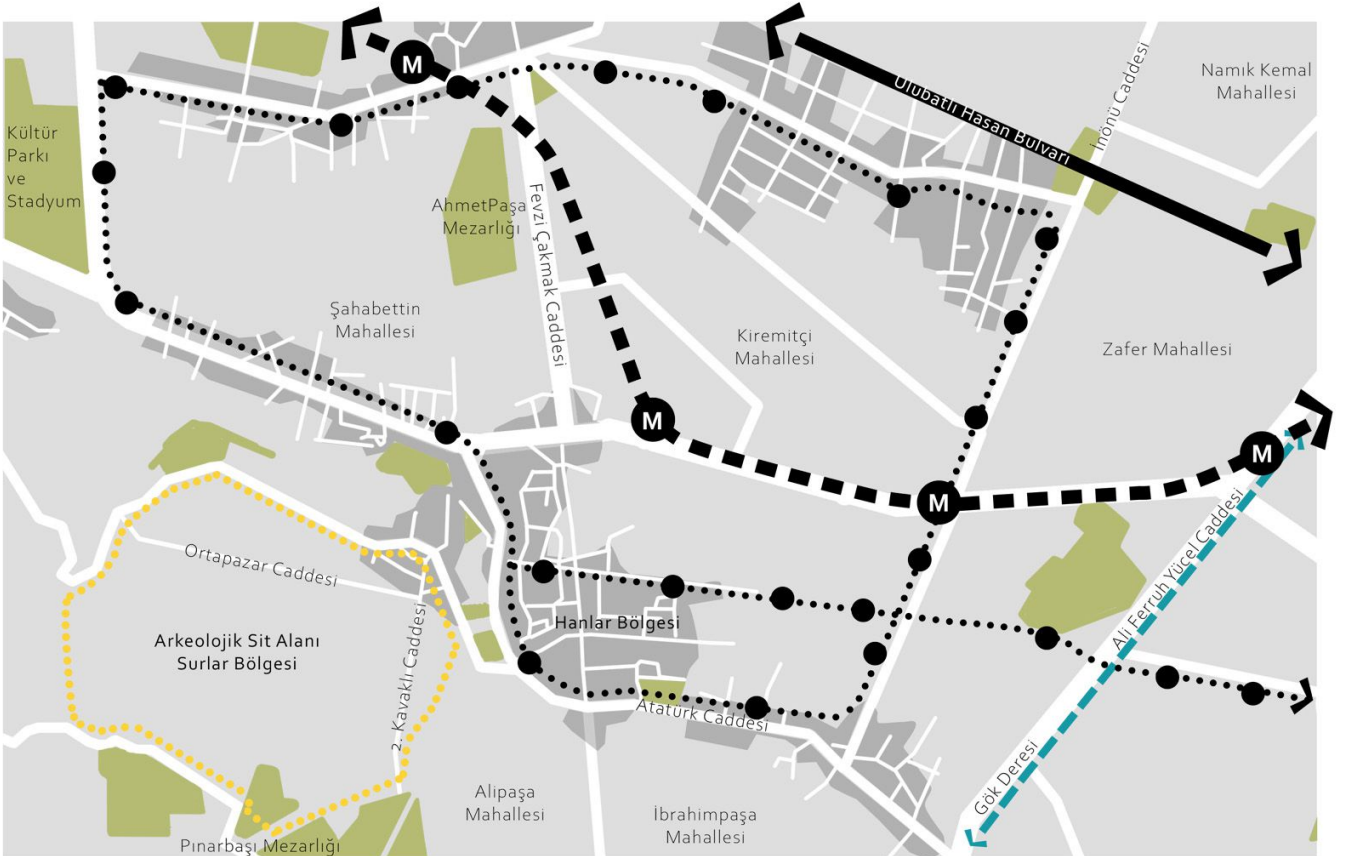
Öneri programsal çeşitlilik, **farklı zaman dilimlerinde kullanılan, dinamik bir kentsel mekan** yaratır. Müze, araştırma merkezi, kent oteli ve mutfak okulunun alana çekeceği nüfus; **farklı yaş grupları ve kullanıcıları, günün farklı zaman dilimlerinde Çarşıbaşı'na dahil edecektir.** Böylece, kentlilerin ve kenti ziyaret edenlerin **karşılaşma mekanı** olarak **Çarşıbaşı; çoklu mekansal deneyim ve etkileşimlere olanak veren bir kamusal mekan** olarak Bursa'da varolacaktır.

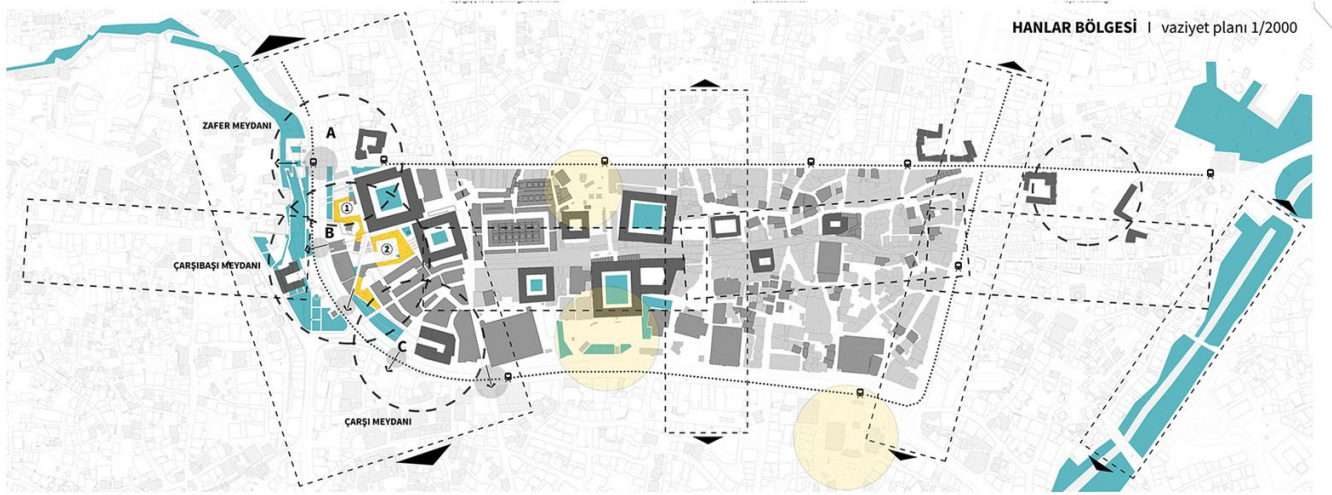
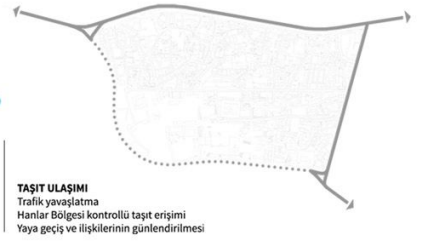
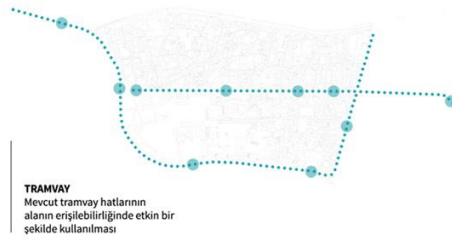
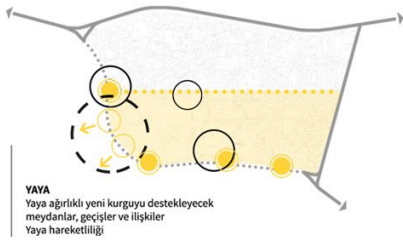
Çoklu program ve kullanıcı gruplarının etkileşim mekanı olarak açık alanların tasarımında, **esnek mekansal kurgu** esas alınmıştır. Mevcut kotların düzenlenerek, seviye farklılıklarıyla oluşturulan ve birbiri içine geçen açık-kapalı mekanların sürekliliği; çeşitli zaman dilimlerinde düzenlenecek etkinliklerin ya da rastlantısal karşılaşmaların ortak zemini olacaktır.

Ulaşım ve Dolaşım Senaryosu

Hanlar Bölgesi, Bursa kent merkezinde oldukça erişilebilir bir konumda yer almaktadır. Bu anlamda erişimi güçlü bir noktada olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak aynı zamanda yoğun bir trafiğin de içinde kalmaktadır. Özellikle tarihi hanların, surların ve sivil mimari örneklerinin algılanabilir olması, kimliğin insan gözünden keşfedilmesi ulaşım ve dolaşım senaryosunda oldukça önemli bir yerde durmaktadır. Bu kapsamda projede toplu taşıma ile deseklenen yaya odaklı bir kurgu oluşturulmuştur. Buna göre hanlar bölgesi yayaalanı olarak değerlendirilmiş, alanı sarmalayan yollar boyunca tramvar, otobüs, dolmuş gibi toplu taşıma durakları artırılmıştır. Alanın trafikten olumsuz etkilenmesini engellemek ve Surlar ile Hanlar Bölgesinin ilişkisini güçlendirmek adına Cemal Nadir Caddesi şerit sayısı azaltırıp, kaldırımlar genişletilerek trafiğin yavaşlatıldığı bir rotaya dönüştürülmüştür.

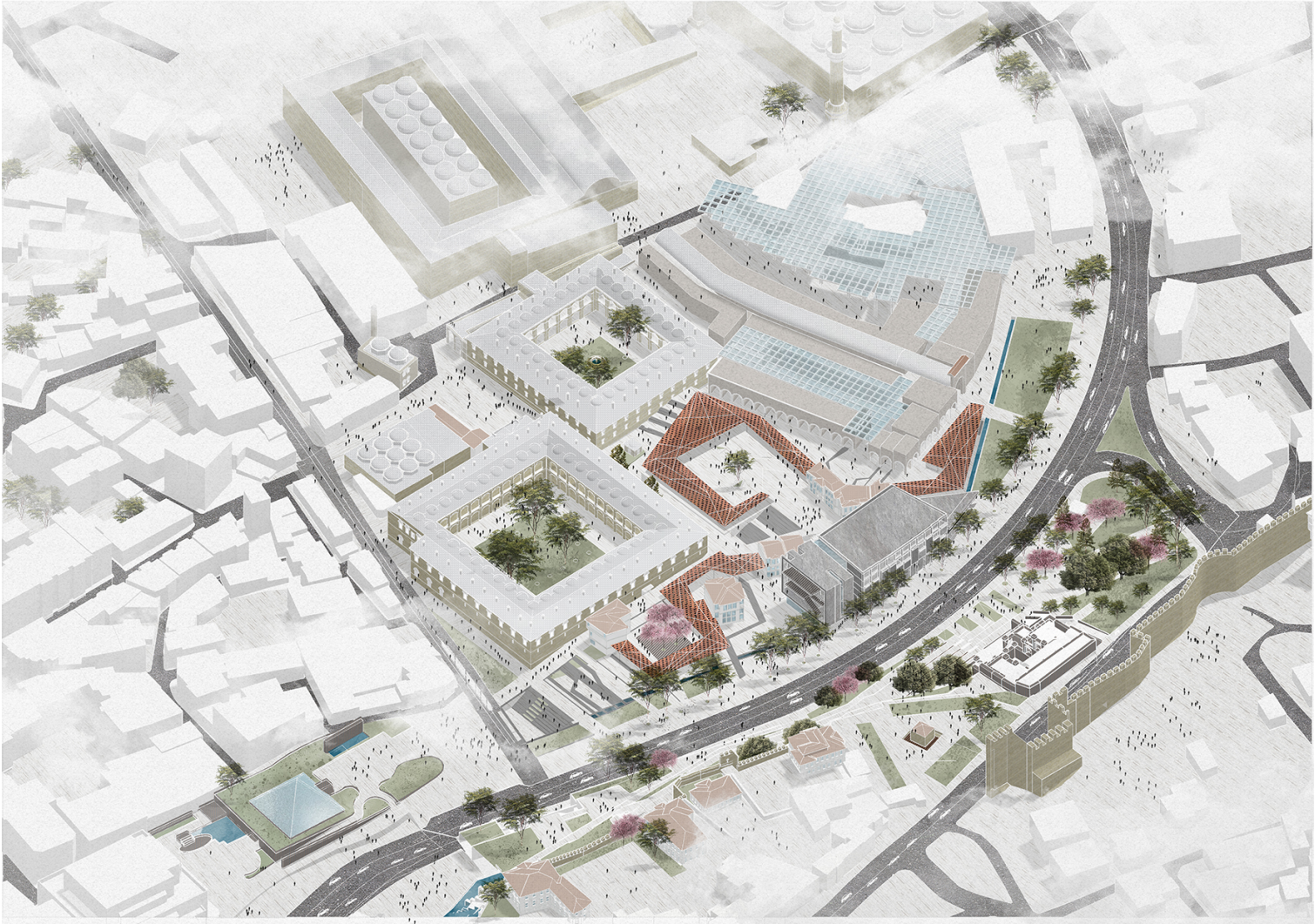
Bursa hanlar bölgesinin karakterinde yer alan alt geçit kültürü Zafer Plazanın var olan yeraltı ilişkisi üzerinden yeniden değerlendirilmiş ve Cumhuriyet Caddesinin sonundan bir alt geçit önerilmiştir. Cemal Nadir caddesi boyunca yaya hareketliliğini arttırmak amacı ile de proje alanı içinde 3 önemli meydan kurgusu benimsenmiştir. Bu meydanlar aynı zamanda Hanlar Bölgesi içine süzölmeye de olanak sağlamaktadır.

Hanlar Bölgesi | Kentsel tasarım Projesi 1/ 500

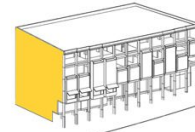
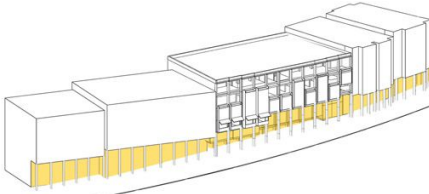
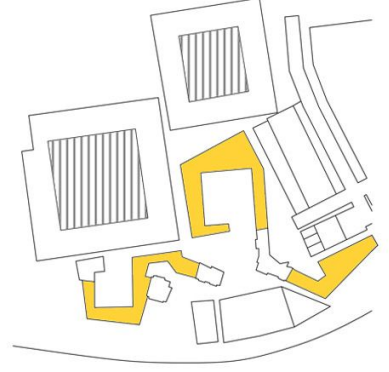
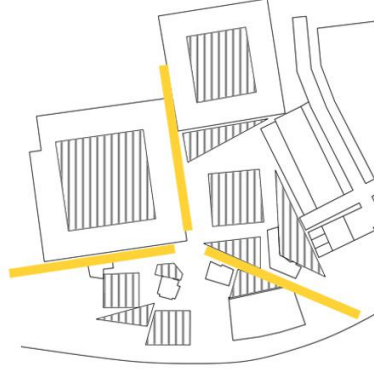
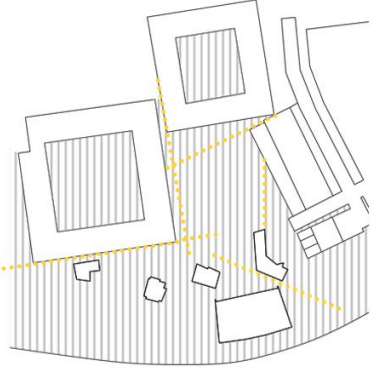
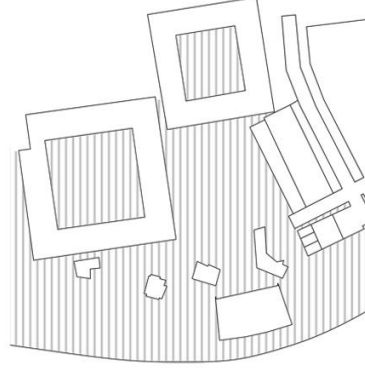
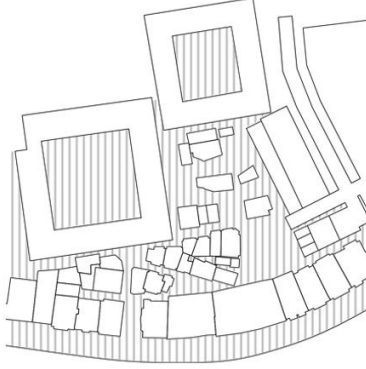

Mimari Tasarım Yaklaşımı

Bursa'nın yüzyılları içeren geçmişine bakıldığında planlama ve mimari tasarım ile ilgili üç önemli dönüm noktası vardır (Tekeli, 1999). Bunlardan ilki 14. yüzyılda kale dışında bir ticari merkez olarak çarşı sisteminin oluşmasıdır. Bu dönemde külliyeler Bursa'nın çevresine dengeli bir şekilde dağılmıştır (Kaplanoğlu, 2008). İkincisi ise 19. yüzyılda kentin modernleşme altında yeniden yapılandırılmasıdır. Bursa'da ilk plan 1924 Lörchler Planı'dır. Bahçeli konutların etkisi altında olan bu model, var olan doku ile etkileşemediği için uygulanamamıştır. 1940 yılında Prost Planı hazırlanmış ve bu plan kentin motorlu taşıtlara hizmet edebilmesinde büyük rol oynamıştır. Aynı zamanda kentin genişlemesi öngörülerek, Bursa Ovası belli ölçüde yerleşime açılmıştır. 1958'de çıkan büyük yangın ile kent yeniden planlanmış, bu plan 1960'ta İtalyan Luigi Piccinato tarafından üretilmiştir. Planın en büyük hedefi Bursa'nın kuzeyindeki ova kenarında doğrusal bir doğu batı ekseni oluşturmaktır. Fakat bu plan tarihsel süreçte Kapalı Çarşı bölgesinde yapılaşmaya neden olur. Üçüncü nokta ise 1970'li yıllarda ilk Organize Sanayi Bölgesinin Bursa'da kurgulanması ile kent için üç kat büyüme öngörülmüş ve ova koruma protokolü hazırlanmıştır (Kaplanoğlu, 2008). Kentte hızlı nüfus artışı, hızlı kentleşme ve dönüşüm pratiklerinin ardından kent merkezleri ve kamusal dış mekanlar tehlike altında kalmışlardır. Özellikle insanlık tarihinin önemli aşamalarını gösteren Hanlar Bölgesi de karakterini tam olarak yansıtamayan, verimsiz kullanılan bir alana dönüşmüştür.

Öneri proje, **koruma kullanma dengesini** merkezine alır. Odak alanda yıkılmış tescilli bina parsellerinde koruma amaçlı projeler üretilmesi kabulünden yola çıkar, Şevki Vanlı ve Ersen Gömleksizoğlu tarafından tasarlanan ve 1967 yılında inşa edilen Bursa Eski Merkez Bankası yapısının ve üç adet Sivil Mimarlık örneği yapısının rekonstrüksiyon olarak inşa edilmesini önerir. Her iki grup için de ortak sorun, ait oldukları bitişik nizam dokunun kaybolmuş olmasıdır. Sivil yapılarda bu problem üretilen Aralık-mekan'ın bu yapılara dokunması, dokunduğu yerde kamusal kullanım olanakları üretmesi ile çözülür. Dönüştürülen yapı gruplarına kitap kafe, kahve evi ve sanat atölyesi faaliyetleri önerilir.

Bursa'nın modernleşme sürecinin en önemli tanıklarından olan, 1988 yılında Mimarlar Odası Ulusal Mimarlık Ödülleri ve Sergisi kapsamında 'Yapı' dalı ödülünün de sahibi olmuş Bursa Eski Merkez Bankası yapısı ise tek başına ele alınmıştır. Koruma kullanma dengesi prensibi ile yapılan öneri, binanın aslına uygun şekilde rekonstrüksiyon olarak inşa edilmesini, inşa sırasında ise kuzey ve güney yönlerindeki sağır cephelere yeni ek yapılmasını kapsar. Yapı özgün halinde banka işlevleri ve banka çalışanları için lojman olması gibi iki ayrı programı aynı binada buluşturur. Üst kat terası, konaklama katları, banka girişindeki büyük açıklık, girişi kaldırıma bağlayan kolonadlı ara mekan ve lojman girişine özel tasarlanmış ikincil giriş olduğu gibi korunmalıdır.

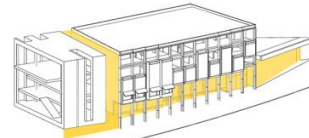
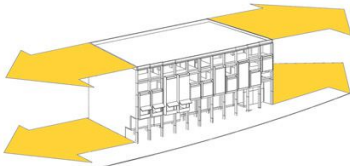

Mevcut Durum

Yapının karakterini oluşturan arkad, cadde boyunca devam eden mekansal sürekliliği sağlar.

Rekonstrüksiyon Sonrası

Bitişik nizam yapıların yıkılmış olması ile birlikte, kör cepheler ortaya çıkar.

Müdahale

Yapı, ortaya çıkan yan cephelerinin doğrultusunda genişletilir.

Öneri Durum

Yapının kör cephelerinin genişletilmesiyle cadde üzerindeki sürekliliğini yitiren arkad, mekansal hareketini devam ettirir.

Mimari Tasarım Yaklaşımı

Bu kurguyu en iyi şekilde korumayı ve kullanmayı sağlayacak olan işlev olarak Bursa Ticaret Müzesi ve Araştırma Merkezi önerilmiştir. Bursa ticaret belleğinin kaydını tutmak ve ulusal ve uluslararası çalışmalara açmak amacıyla oluşturulacak bu merkez, yerli ve yabancı müze ziyaretçilerinin ve araştırmacıların kullanımına açık olacaktır. Özgünde yer alan konaklama işlevi bu araştırmacıların kısa ve uzun süreli kullanımları için ayrılacak, bu vesile ile cephe düzeni ve plan organizasyonu değiştirilmeden yapı yeniden kullanıma açılacaktır. Çağdaş kullanıma yönelik ise, kuzey cepheye eklenecek şeffaf ortak kullanım bloğu, hem araştırmacılara, hem de kentli kullanıcılara hitap edecektir. Şevki Vanlı'nın ürettiği cadde cephesinin ritminden türeyen yeni blok, banka katlarından dönüştürülen müze ve sergi mekanına giriş çıkışı sağlayacak, yapının tarihi kentsel çevre ile uyumlu doğu ve batı cephelerinin sürekliliğini koruyacaktır. Bursa'ya bakan doğu cephesine açılacak Müze Kafe yapıyı Hanlar Bölgesi kamusal alanına direk bağlayacaktır. Yeni bloğun strüktürü ana yapıdan bağımsız çalışacağı için, rekonstrüksiyon yapının taşıma sistemi orijinalinde korunacaktır. Yapının güney cephesine ise tek katlı bir giriş eklenilecektir.

Yeniden yapılma, mekansal belleğin korunması, bitişik nizamdan gelen kurgunun dönüştürülerek kısmen korunmasının dışında alanda yeni kullanımlar önerilmiştir. Piriç Han üst katta kent oteli, avlu kotunda sosyal merkez ve yeme-içme üniteleri ile düzenlenecektir. Avlu temizlenip, alanın kimliğini yansıtacak şekilde yeniden düzenlenecektir. Meyhaneli Hamamı performans sanatları işlevi ile dönüştürülecek, önündeki alanı da açık hava sanat aktiviteleri ile şekillendirilecektir. İpek Hanı Bursa mutfağı özelinde Mutfak Sanatları Okulu olarak yeniden düzenlenecek, avlu kotuna kolektif mutfaklar, atölyeler yerleştirilecektir. Yapıların tamir ve yenileme işlemleri aslına uygun gerçekleştirecek, niteliksiz ekler kaldırılacaktır. Bu sayede alana alınacak öğrenci kalabalığının Aralık-mekan ve Orta Odaların kamusal yüzünü öne çıkaracağı öngörülmektedir.

Yarışma alanı içinde yer alan Kapan Han, Hanlar Bölgesi Esnaf Kültürü Koruma ve Geliştirme Alanı olarak tasarlanacak, hanlar ve esnaf gruplarına ilişkin belgeler, zanaat eserleri ve somut olmayan kültürel miras envanter çalışmalarının yapılması, yapılmış çalışmaların derlenmesi ve güncellenmesi, simgesel esnaf gruplarının Çarşıbaşı'nda tekrar yer alması gibi işlevleri üstlenecektir.

Aralık-mekan ve ilişkili ortak odalar, Bursa Ticaret Müzesi ve eki, Müze kafe ve açık terası, kamusal merdivenler akşam saatlerinde ziyaretçi kullanımına açık tutulacaktır. Sivil mimari örneklerine yüklenen yeni işlevler sayesinde büyük bir çarşı niteliğindeki hanlar kapansa bile kamusal alanlar, aynı anda çok sayıda ziyaretçiye hizmet sunmaya devam edecektir. Piriç Han için düşünülen otel programı ve araştırma merkezinde konaklayacak araştırmacılar da alanın gece kullanımını artıracaktır.

Peyzaj Tasarım Yaklaşımı | Kenti Peyzaj Olarak Okumak

Farklı tarihsel dönemlerdeki Bursa tasvirleri ve temsilleri yeşil, su ve görkemli yükseltilerin içiçe geçtiği **TOPOGRAFYA** üzerinden bir kent anlatır.

Olympos'dan doğan yeşil doku ve akarsular; Hisar yamaçlarından düzlüklere yayılan peyzaj; ve avlu/ aralıklardan oluşan kentsel doku, tarih içinde Bursa'nın topoğrafyasını üretir.

Yere dair kültürel ve doğal bilgiyi kaydeden, arşivleyen ve temsil eden topoğrafya, Bursa'yı bir peyzaj olarak varetmiştir.

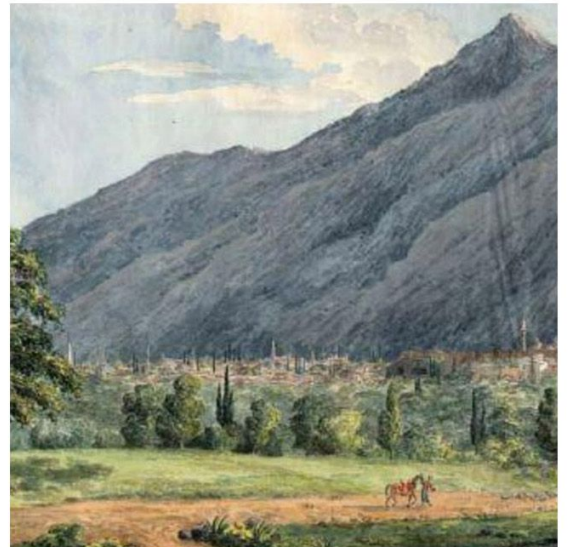
Onsekizinci yüzyılda kenti ziyaret eden Fransız Botanikçi Joseph P. de Tournefort, yeşil ile yapıların içiçe geçtiği bir kent tasvir eder (Pancaroglu, 1995).

Öneri proje, kentin özgün topoğrafyasından referans alarak etkinleştirdiği **KENTSEL ve EKOLOJİK ARALIKLAR** üzerinden Bursa'yı yeniden peyzaj olarak okutmanın ortam ve araçlarını arar.

Birbirinden farklı karaktere sahip kentsel ve ekolojik aralıkların sürekliliğinin sağlanması, kentin imgesi olan "Yeşil Bursa"yı kurgulayacak bütüncül ve çeşitlilik içeren peyzaj dokusunu üretecektir.

"İki Kent (Hisar-Hanlar Bölgesi) Arasında" ve "İki Akarsu (Gökdere ve Cilimboz) Arasında" konumlanan yarışma alanı, Bursa'nın kültürel ve doğal peyzaj belleğini arşivleyen özgün bir topoğrafya ve de bir aralıktır.

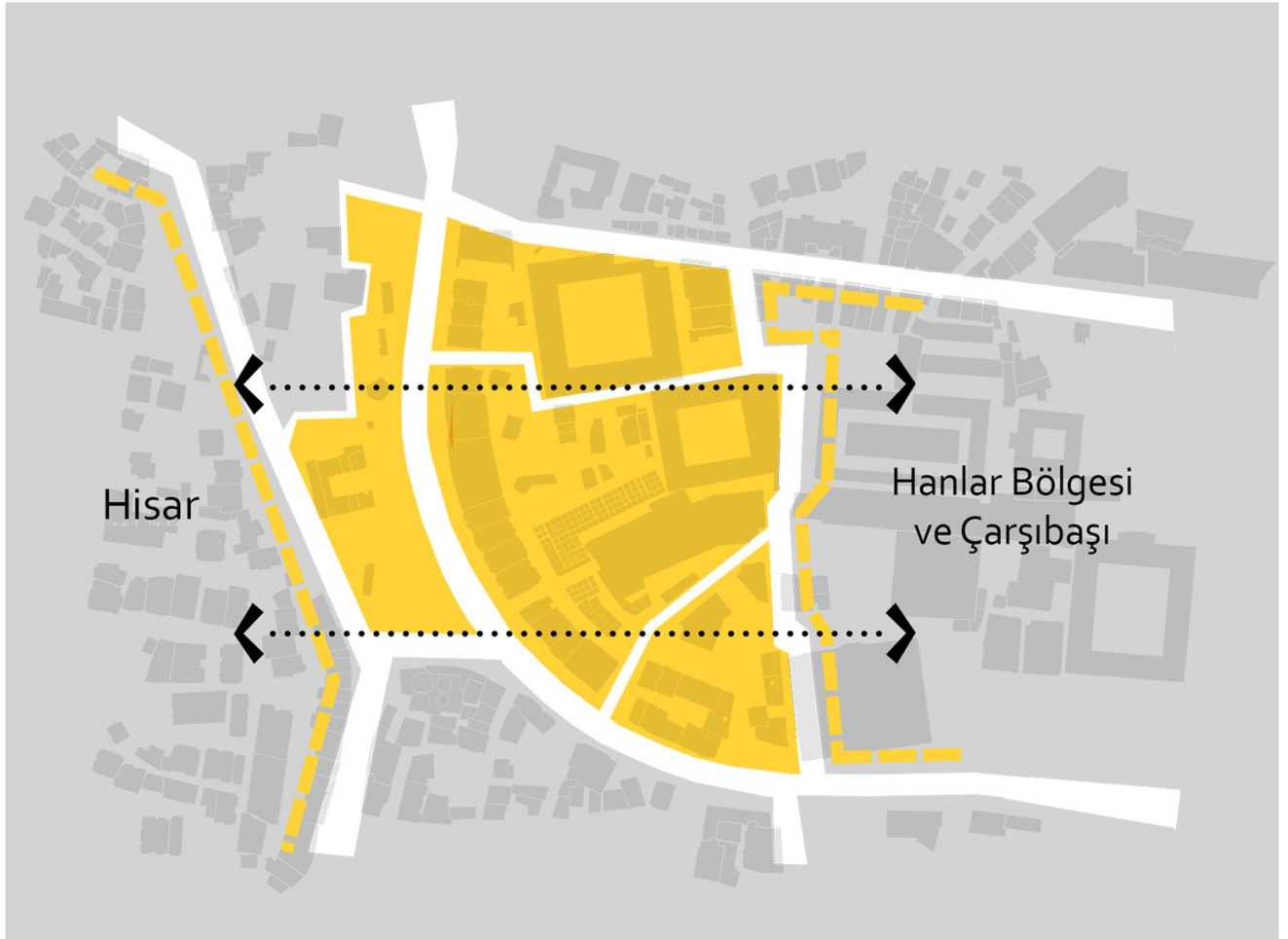
topoğrafya . topography . topographia
topos + graphia
topos . yer
graphia . yazma ve kaydetme süreci

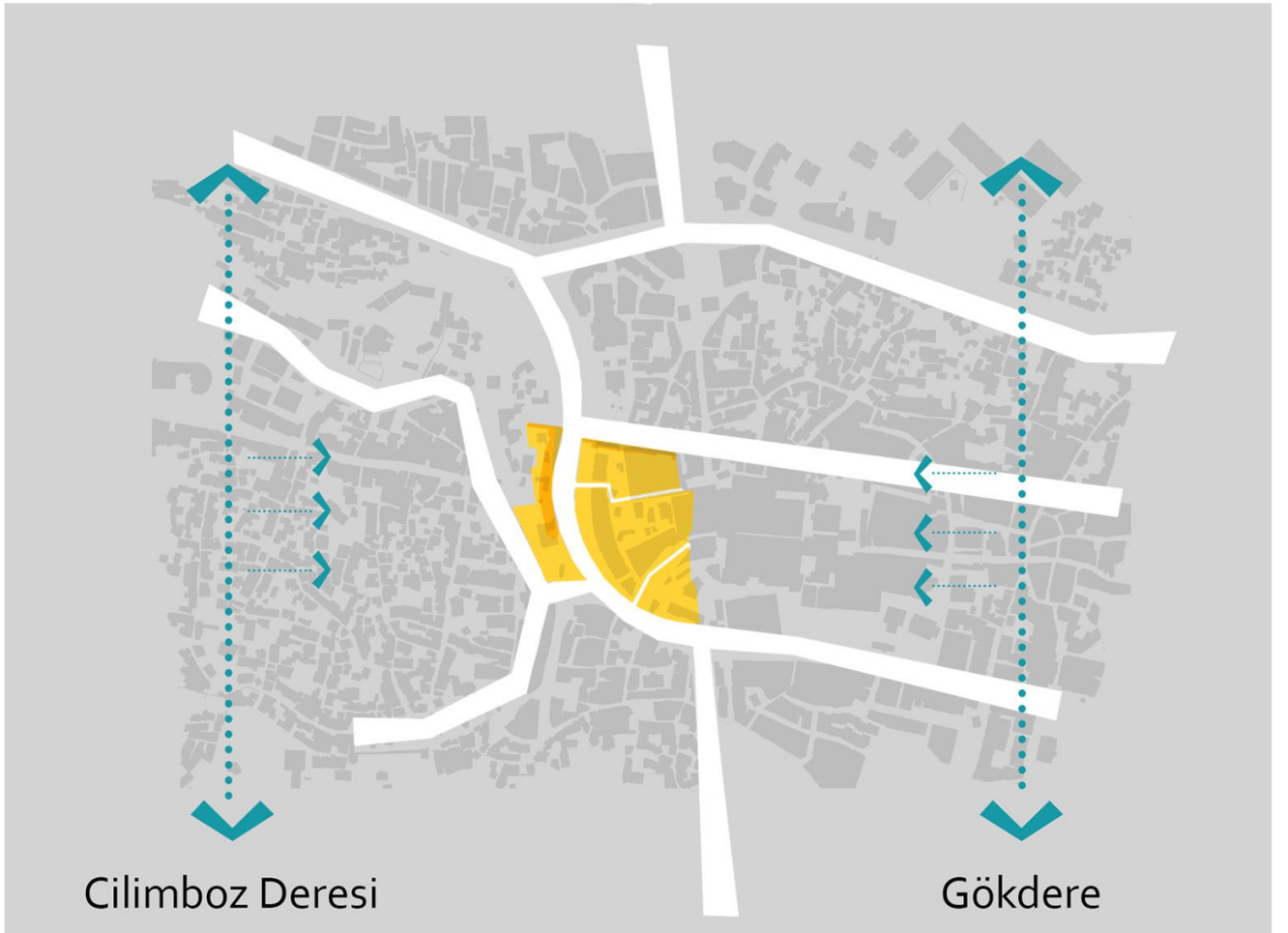

Peyzaj Tasarım Yaklaşımı | Kenti Peyzaj Olarak Okumak

İki Kent (Hisar-Hanlar Bölgesi) Arasında

İki Akarsu (Gökdere ve Cilimboz) Arasında

Peyzaj Tasarım Yaklaşımı | Ekolojik Aralıklar | Kentin Doğası

Kent için önemli bir imge olan “Yeşil Bursa”, bugün mevcut olan kesintili yeşil dokudan referans almaktadır: “Kültürpark’tan, Çekirge, Muradiye sırtlarından, Altıparmak ve Şehreküstü’ne, oradan Ulucami’ye, Heykel’e, Yeşil Türbe’ye ...” (Hanlar Bölgesi ve Çarşıbaşı Meydan Projesi Çalıştay Raporu 2020, 16)

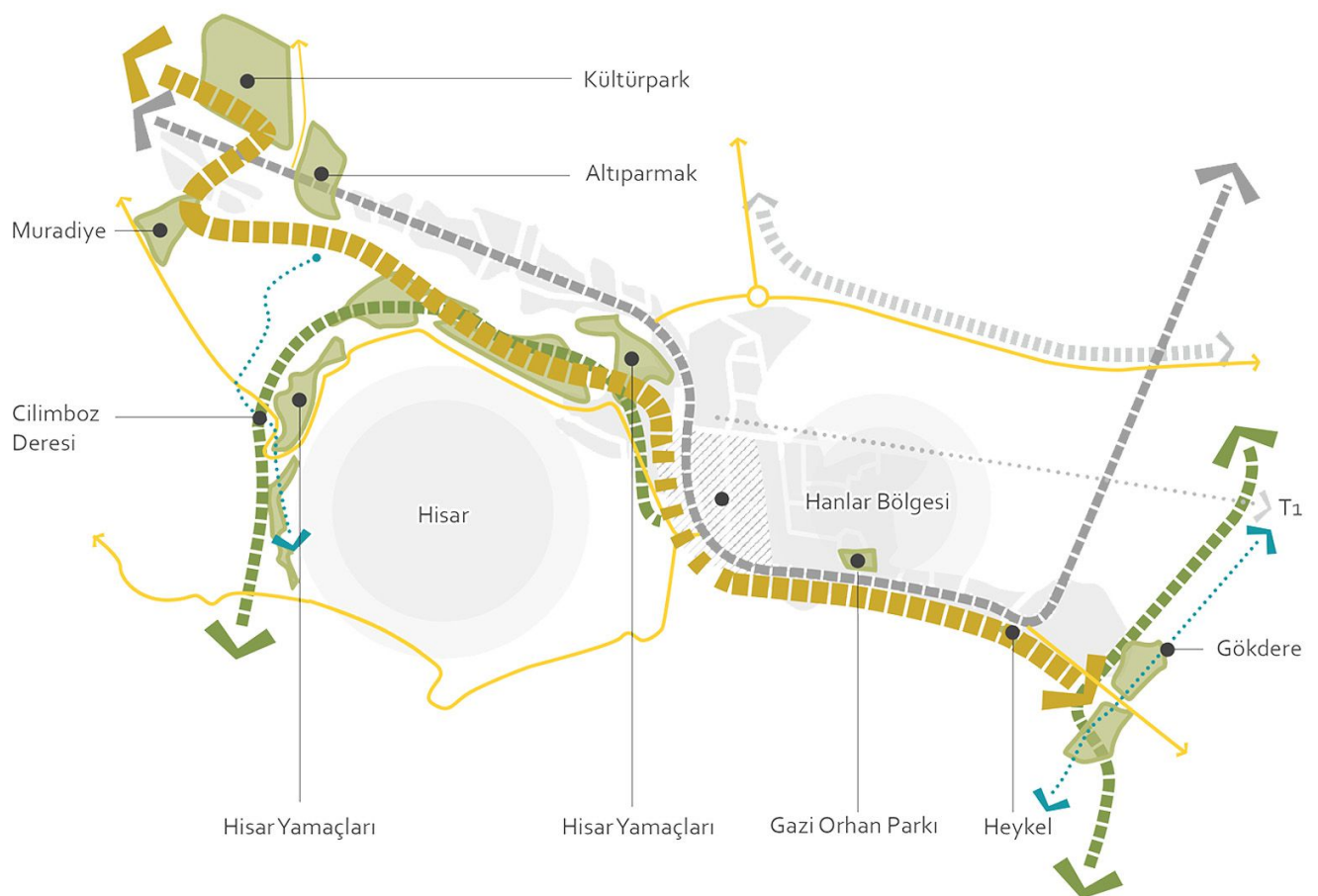
Geniş bağlamı içinde, iki akarsu (Cilimboz Deresi ve Gökdere) arasında yer alan yarışma alanı, “Yeşil Bursa” kurgusunu destekleyecek peyzaj sürekliliği için önemli bir konuma sahiptir.

Ekolojik aralık olarak kavramsallaştırılan iki dere ve Hisar yamacı boyunca kuvvetlendirilecek peyzaj dokusu, Tophane yamaçları ile Çarşıbaşı ve Hanlar Bölgesi’nin kentsel aralıkları ve yeşil avluları üzerinden “Yeşil Bursa”yı etkinleştirecektir.

Ekolojik aralıklar, **tarihsel süreç içinde Bursa’ya özgü peyzajın üretildiği ve kaydedildiği, kentin bellek peyzajları** olarak görülmelidir.

Yarışma alanının geniş bağlamına referansla, öneri projenin ön plana çıkardığı ekolojik aralıklar (Cilimboz Deresi, Gökdere ve Hisar Yamacı) **tüm canlılar için ortak bir yaşam ortamı olabilecek, kentin doğası** olarak tanımlanmıştır.

Ekolojik aralıklar, Çarşıbaşı ve Hanlar Bölgesi’nin kendiğinden oluşan gezi rotalarıyla bütünleşerek, izleri kentte var olan peyzaj değerlerini görünür ve belli bir süreklilik içinde keşfedilebilir kılacaktır.

Peyzaj Tasarım Yaklaşımı | Kentsel Aralıklarda Peyzaj

Dar sokaklar ve avluların karakterize ettiği Hanlar Bölgesi'nin özgün dokusu, geniş açıklıklar yerine farklı kotlarda birbiri içine geçmiş açık-kapalı mekanlardan oluşur.

Öneri Proje, Hanlar Bölgesi'nin özgün mimari ve kentsel dokusundan referans alarak, **kentsel aralıklara sızan ve içinden geçtiği ortamı keşfetmeye olanak tanıyan, bütüncül ve çeşitli bir peyzaj kurgusu** önerir. Projede önerilen "Aralık-mekan" kente sızan yapısal ve bitkisel peyzajın asıl üreticisi olarak düşünülmüştür.

Hisar yamaçlarında önerilen ekolojik aralıktan farklı olarak Çarşıbaşı ve Hanlar Bölgesi, **yapısal peyzajın hakim olduğu, yeşilin avlularda parçalı ama belli bir ritim/süreklilik içinde kentin dokusuna sızdığı** bir mekansal yapıdadır.

Hanların beden duvarları ve sokak zeminin **yatay-düşey süreklilikler üzerinden düşünüldüğü aralıklarda, mevcut mimarinin rengi ve dokusuyla bütünlük gösterecek, yere özgü bir yapısal peyzaj dili** benimsenmiştir.

Şubat 2020'de yapılan Hanlar Bölgesi ve Çarşıbaşı Meydan Projesi Çalıştay'ına referansla öneri proje, peyzajın kurgulanmasında belli başlıklara odaklanır:

- Mevcut dokuda var olan yeşilin deneyimlenebilir olması,
- Hanlar Bölgesi ve Hisar arasındaki yaya bağlantılarını destekleyecek mekansal sürekliliğin oluşturulması,
- Hanlar Bölgesi'nin içiçe geçmiş özgün dokusunun ve mekanda kaybolma hissi nin tasarım kurgusuna yansımaları,
- Mevcut kot farklarından yararlanarak, dinamik ve çeşitlilik içeren yere özgü açık mekan sisteminin oluşturulması.

Tophane Yamaçları

Tarihsel süreç içinde kentin gelişimine tanıklık eden; kenti temsil eden Hisar ve Hisar yamaçlarının topoğrafyası **Bursa'nın peyzaj belleği** olarak görülmelidir. Ancak, yere ait bu bellek, baskın yapı çevrenin etkisiyle bugün büyük ölçüde görünmez olmuştur.

Öneri proje, **Hisar'ın batısından başlayarak Tophane yamaçları boyuca yarışma alanına uzanan peyzajı, geniş bağlamda tanımlanan ekolojik ve kentsel aralıkların sürekliliği içinde ele alarak, kent içinde yeniden yüceltmeyi amaçlar.**

Özgün topoğrafyasıyla **kentin izlendiği ve kentten izlenen** Tophane yamaçları, yapılaşma ve yoğun yapısal peyzaj uygulamalarından arındırılarak **mevsimsel döngünün izlenebildiği kentin içinde doğa** olarak düşünülmüştür.

Yamacı saran yapılı çevre, araç yolları ile farklı yoğunluk ve yönlerdeki yaya hareketleri, alanın tasarımında önemli bir veri olarak değerlendirilmiştir. Önerilen **peyzaj, farklı hız ve seviyelerden yamacın algılanabileceği dingin ve doğal bir kurgudur.**

Hanlar Bölgesin'den Balibey Han, Saltanat Kapısı, Hisar İçi ve Tophane Saat Kulesi'ne yaya bağlantılarını sağlayan **kılcal dolaşım mekanları ile küçük ölçekli seyir durakları, kentin içindeki doğal peyzajın deneyimlenmesi için önerilen küçük ölçekli müdahalelerdir.**

Tophane yamaçları ve Hanlar Bölgesi arasında, bugün büyük ölçüde yoğun trafikle kesintiye uğrayan yaya sürekliliği ve mekansal bütünlük, caddede önerilen araç yavaşlatma stratejileriyle, **Tophane yamaçları ve Hanlar Bölgesi'nin birarada işlediği akışkan bir peyzaj** yaratacaktır.

Odak Alan

Odak alandaki mekansal kurgunun üretici olan Aralık-mekan, Çarşıbaşı'nın **kamusallaştırma sonrası açığa çıkan boşluklarının şekillenmesindeki asıl referanstır**. Aralık-mekan, **farklı program ve ölçeklerde açık-kapalı mekanları bağlayan, içine alan ve üreten melez bir peyzaj** olarak yorumlanabilir.

Tophane yamaçlarındaki doğal peyzaj yaklaşımından farklı olarak odak alanda, yapısal peyzaj ağırlıklı tasarım dili esas alınmıştır. Alandaki mevcut eğim, tasarım sürecinde güçlü referans olarak değerlendirilmiş; ve farklı kotlarda, içiçe geçen akışkan açık mekanlar oluşturulmuştur.

Özgün mekansal tasarımın, Aralık-mekan ve zemindeki kot farklılıklarıyla kurgulandığı alanda, bitkisel peyzajın kullanımında seçici davranılmıştır. Bölgenin dokusuna ve Hanların beden duvarlarına saygıyla, yalın ve dingin bir bitkisel tasarım dili benimsenmiştir. Cemal Nadir Caddesi'ndeki ağaç sırası ve alandaki diğer mevcut ağaçlar korunarak, geniş açıklıkların olduğu yerlerde erguvan ve çınar ağaçlarıyla mekanlar tanımlanmıştır.

Öneri tasarım, **farklı yönlerde ve hızlardaki yaya hareketlerini kesintiye uğratmayacak bir süreklilik sunmaktadır**. Mevcut durumda, Cemal Nadir Caddesi'ndeki trafik yoğunluğunun yarattığı kesiklik, öneri trafik yavaşlatma stratejileriyle, Hisar ve Hanlar Bölgesi arasında **akışkan bir peyzaj ve açık mekan kurgusu** yaratılmasına imkan verir. Bu özelliğiyle proje alanı, **yürüme, keşfetme, karşılaşma, durma, dinlenme, seyretme gibi farklı eylemleri** mümkün kılacak; ve farklı zaman dilimlerinde (haftaiçi-haftasonu, gece-gündüz, vb.) mekanların deneyimlenmesini sağlayacaktır.

Avlular

Hanlar Bölgesi'nin dar ve içiçe geçmiş dokusunda yeşilin kentteki parçalı sürekliliği avlularla sağlanmaktadır.

Yeni program önerileriyle kent oteli olarak işlevlendirilen Pirinç Han ve Mutfak Sanatları Okulu olarak önerilen İpek Han'ın avlu peyzajı, mevcut ağaçlar korunarak, mevsimsel döngüde renk ve koku etkileriyle ön plana çıkacak, Bursa'ya özgü **erguvan ve ıhlamur ağaçlarının** önerilmesiyle desteklenmiştir. **Zeminin yapısal peyzajla tanımlandığı avlular, kendilerini çevreleyen Hanların mimari dokusu ve renkleriyle (yatay-dikey) süreklilik/bütünlük içinde** tasarlanmıştır.

Bursa'nın tarihsel topoğrafyasına (akasular, yeraltı suları ve çeşmeler) referansla, **avlularda küçük ölçekli su yüzeyleri ve çeşmeler** önerilmiştir. Hanlar Bölgesi'nin kalabalık bağlamında **aralık mekan olan avlular, dingin ve duyu peyzajının ön plana çıktığı alanlar** olarak düşünülmüştür.

Avlular için önerilen peyzaj, **Hanlar Bölgesi'nin kendiliğinden gelişen keşif rotalarında durma, izleme ve dinlenme mekanları** olarak kurgulanmıştır.

Peyzaj Tasarım Yaklaşımı | Keşif İzleri | Çizgisel Peyzaj

Tarihsel süreçte İpek ve Baharat Yolu'nun önemli bir durağı olan Bursa, **kent ölçeğinde de birçok rota üretebilecek doğal ve kültürel değerleri** barındırmaktadır.

Mevcut durumda, Hanlar bölgesinin **tarihsel ve güncel bağlamına referansla kendiliğinden gelişen turistik rotalar Bursa'nın keşif izleridir.**

Projenin, keşif izleri olarak kavramsallaştırdığı rotaların, önerilen **ekolojik ve kentsel aralıklarla çoğaltılması ve yeniden üretilmesi** mümkün olacaktır. Bütüncül bir yaklaşımla kurgulanan ekolojik ve kentsel aralıklar, "Yeşil Bursa"yı deneyimlenebilir kılacaktır.

Böylece, Kültürel Miras Alanı olan **Hanlar Bölgesi'nin geniş bağlamıyla ilişki kurması; kültürel ve doğal olanın birarada olduğu; yer ve yere ait olanla kenti ziyaret edenlerin karşılaştığı yeni mekan tiplerinin üretilmesi** mümkün olabilecektir.

Keşif izlerinin üretilmesindeki peyzaj kararları çeşitlilik içerir. **İçinden geçtiği ortama göre şekillenen peyzaj tasarımı, ekolojik ve kentsel aralıklarda farklı çözüm önerilerini gerektirir.** Öneri izler; **bütüncül ve aynı zamanda rastlantısal karşılaşmalara imkan tanıyacak farklı ölçek ve karakterde mekanları bağlayan çizgisel peyzajlardır.**

Peyzaj Tasarım Yaklaşımı | Bitkisel Tasarım Stratejileri

Yere Özgü Ağaç Türleriyle Mekansal Dolgu: Erguvan | Çınar | İhlamur Ağaçları

Proje alanı, yapılı çevrenin yoğun olduğu bir alanda konumlanmasına rağmen, Hisar yamacı, Hanların avluları ve Cemal Nadir Caddesi boyunca ağaçların yoğun olduğu yeşil bir dokuya sahiptir.

Öneri proje, **anıt ağaçların yer aldığı yarışma alanındaki mevcut peyzaj dokusuna değer atfederek, yeni mekanların tasarımında seçici bir tavır sergiler ve Bursa'ya özgü iki ağaç türünü ön plana çıkartır.**

Proje alanındaki mevcut bitki dokusu ve topoğrafyanın sunduğu **farklı yüksekliklerden ve farklı aralıklardan "seyir"** hali gözönüne alınarak, hem yamaç peyzajında hem de odak alandaki açık mekan tasarımında erguvan, çınar ve ıhlamur ağaçlarının kullanımı benimsenmiştir. Bursa bağlamında önemli tarihsel referansları olan erguvan ağacı, farklı dönemlerdeki Bursa anlatılarında ve Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde anlatılan Erguvan Şenlikleriyle kentin belleğindeki özgün bir peyzaj değeridir.

Erguvan ve ıhlamur ağaçlarının çiçek açma dönemlerindeki renk ve koku etkileri düşünülerek, **kentin içinde mevsimsel döngünün takip edilebileceği dinamik ve yalın bir peyzajın yaratılması** amaçlanmıştır.

Peyzaj Tasarım Yaklaşımı | Bitkisel Tasarım Stratejileri

Kendiliğinden Gelişen Peyzaj Dokusu

Sürdürülebilirlik ve iklim değişikliğine dair yapılan tartışmaların bir yansıması olarak, **kendiliğinden yetişen bitki örtüsü** (spontaneous vegetation), **yaratıcı ve sürdürülebilir bitkisel tasarım yaklaşımı** olarak **kentsel peyzaj stratejilerini** yönlendirmektedir.

Öneri proje; dikim maliyeti, bakım süreci ve yerel saha koşullarına uyum bakımından oldukça avantajlı, sürdürülebilir ve aynı zamanda estetik çözümler sunan bu yaklaşımı, **ekolojik aralıkların ve Çarşıbaşı'na uzanan Hisar yamaçlarındaki peyzaj dokusunun** geliştirilmesinde esas alır. Ekolojik aralıklardaki **mevcut bitki türlerinin tespit edilerek, tohumlarının toplanması ve yeni geliştirilecek alanlarındaki bitkisel peyzajın bu yöntemle kurgulanması** önerilmektedir.

Bu yöntemle, tarih boyunca Bursa'yı temsil eden **özgün topoğrafyaya referansla yeni kentsel peyzaj dokusunun** oluşturulması mümkün olabilecektir.

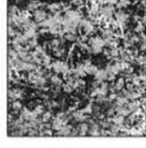
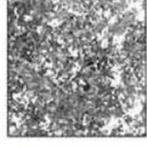
03.05.2001

24.05.2001

18.06.2001

20.07.2001

23.08.2001

GROUND COVER

COLOUR

TEXTURE

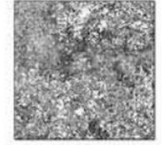
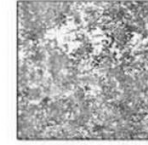
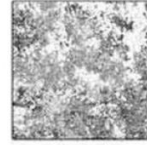
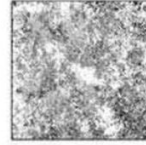
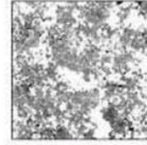
03.05.2001

23.05.2001

20.06.2001

18.07.2001

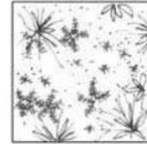
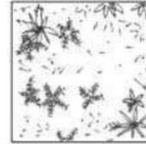
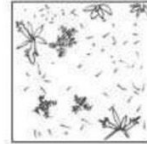
22.08.2001

GROUND COVER

COLOUR

TEXTURE

Yaratıcı ve sürdürülebilir bitkisel tasarım yaklaşımı olarak kendiliğinden gelişen bitki örtüsü; zaman içindeki değişimi ve sunduğu dinamik estetik (Kühn 2006, 48).

Etaplama

Öneri Proje uygulamasının ilk etabında kamulaştırma ve niteliksiz eklerin ayıklanması işlemleri yapılacak, elde edilecek boşlukların ölçeği, niteliği ve niteliğinin ne olması gerektiği konusunda öneri projenin uygulanlaştırılması ile devam edilecektir. Hanlar için önerilen farklı programlar kent ilgilileri ve Alan Başkanlığı ile yeniden değerlendirilecek, uygun bulunan fonksiyonlar için imar değişiklikleri önerilmesi ve yapılması istenecektir. İkinci etapta Eski Merkez Bankası ve ek binası projesinin etüt çalışmalarının başlaması, ulaşım planlamasının gerektirdiği değişikliklerin yapılması, durakların yer değiştirmesi planlanır. Bu dönemde altyapı çalışmaları, kamusal merdivenler, alanda önerilen su elemanının altyapı çalışmaları gerçekleştirilecektir. Aralık-mekanın tasarım ve etüt çalışmaları, önerilen ortak odaların projelendirilmesi ile bu etap sonlanacaktır. Son etapta peyzaj düzenlemeleri ve çevre parsellerle ilişkiler düzenlenecek ve proje sonlandırılacaktır.

Kaynaklar

- Agamben, G. (2009). "What is the Contemporary?", What is an Apparatus and Other Essays içinde, İngilizce'ye çevirenler David Kishik ve Stefan Pedatella (Stanford University Press, 2009). Türkçe'de, "Çağdaş Nedir?", Çağdaş Sanat Nedir?: Modernlik Sorasında Sanat, (der.) Murat Artun ve Nursu Örgü (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), s. 41-51.
- Arslan Sönmez, G. (2016). Intervening with Landscape: A Tool for Urban Conservation in the Case of Yahşibey, Bursa. Graduate School of Natural and Applied Sciences, Thesis, 0-210. <https://open.metu.edu.tr/bitstream/handle/11511/26274/index.pdf>
- Baker, U. Aralık Nedir? <http://www.korotonomedia.net/kor/index.php?id=21,220,0,0,1,0>
- Dostoğlu, N. (2001) Osmanlı Döneminde Bursa: 19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları, AKMED, Antalya
- Gabriel, A. (1958). Une Capitale Turque Brousse (1st ed., Vol. 1). de Boccard.
- Lefebvre, H. (2017). Ritimanaliz: Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat, Çev. A.L. Batur, İstanbul: Sel Yayıncılık, s. 53. ilk baskı, Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life, 1992.
- Kaplanoglu, R. (2008). "Kent Haritalarına Göre Bursa'nın Kentsel Gelişmesi", Bursa Şehrinin Gelişmesi ve Kentsel Planlama Kültürü, Y. Oğuzoğlu (der.), Bursa: Osmangazi Belediyesi.
- Kühn, N. (2006). Intentions for the Unintentional. Journal of Landscape Architecture, 1(2), 46-53. doi:10.1080/18626033.2006.9723372
- Pancaroğlu, O. (1995). ARCHITECTURE, LANDSCAPE, AND PATRONAGE IN BURSA: The Making of an Ottoman Capital City. Turkish Studies Association Bulletin, 19(2), 40-55. Retrieved January 14, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/43384497>
- Tekeli, İ. (1999). Bursa'nın Tarihinde Üç Dönüm Noktası. "International Building and Life Congress".
- _____. Bursa (Hanlar Bölgesi & Sultan Külliyesi) ve Cumalıkazık Yönetim Planı (2013-2018)
- _____. Hanlar Bölgesi ve Çarşıbaşı Meydan Projesi Çalıştayı, Merinos AKKM Hüdavendigâr Salonu, Bursa, 6 Şubat 2020

